

DOCAT

MỖI TUẦN MỘT ĐỀ TÀI – TUẦN 38

GIÁO HỘI ĐÁNH GIÁ PHƯƠNG TIỆN TRUYỀN THÔNG NHƯ THẾ NÀO?

Như chúng ta đã chia sẻ, nhiều người vẫn xem Giáo Hội là “kẻ chống lại” sự phát triển, nhất là sự phát triển của khoa học kỹ thuật. Thành thật mà nói, nhiều người công giáo [nhất là các giám mục, linh mục, và tu sĩ nam nữ] vẫn có thái độ tiêu cực hoặc đánh giá sai về các phương tiện truyền thông. Thái độ tiêu cực này là hệ quả của việc không được giáo dục hay không tìm hiểu cách đầy đủ về mục đích chính của các phương tiện truyền thông, nên quá tập trung vào mặt tiêu cực của chúng hơn là sự đóng góp của chúng cho sự thăng tiến của đời sống xã hội. Bên cạnh đó, khi không hiểu được mục đích của các phương tiện truyền thông và nhất là khi không biết giáo huấn của Giáo Hội về các phương tiện truyền thông, chúng ta thường trình bày hoặc dạy người khác sai về quan điểm của Giáo Hội. Vì vậy, trong bài học hỏi tuần này, chúng ta sẽ cùng với DOCAT để tìm hiểu về đánh giá của Giáo Hội về các phương tiện truyền thông. Theo DOCAT, Giáo Hội đánh giá phương tiện truyền thông như sau:

Phương tiện truyền thông là những viên gạch không thể thiếu trên công trường xây dựng các xã hội hiện đại. Chúng không tồn tại vì bản thân chúng, mà hơn thế, như *phương tiện giao tiếp xã hội*, chúng phục vụ con người và giúp họ hiểu nhau. Phương tiện truyền thông – và những ai cung cấp và phân phối chúng – phải gánh lấy trách nhiệm đạo đức. Họ phải hướng hoạt động của mình vào mục tiêu hỗ trợ sự hiểu biết lẫn nhau: Điều gì thúc đẩy sự hiểu biết này, điều gì cản trở nó? Làm thế nào cho con người và các mối liên hệ của con người được thăng tiến? Những hướng phát triển nào phục vụ công ích, ví dụ, sự trao đổi tự do về thông tin và quan điểm? Hội đồng Giáo hoàng về Truyền thông Xã hội, thành lập năm 1948, bàn kỹ các câu hỏi sau: 1) Làm thế nào đức tin được tuyên xưng một cách thích hợp trên các phương tiện truyền thông? và 2) Làm sao các phương tiện truyền thông có thể được sử dụng “một cách đúng đắn?”

Điều đầu tiên DOCAT khẳng định là “phương tiện truyền thông là những viên gạch không thể thiếu trên công trường xây dựng các xã hội hiện đại.” Câu khẳng định này chỉ cho thấy vai trò quan trọng của phương tiện truyền thông cho việc xây dựng một xã hội hiện đại. DOCAT ví phương tiện truyền thông như những viên gạch trong một công trình. Trong bất cứ công trình xây dựng nào, những viên gạch rất quan trọng, nhưng nó không phải là tất cả để

xây dựng công trình, vì công trình nào cũng cần nhiều chất liệu để làm thành [sắt, thép, xi-măng, v.v.]. Nhìn từ khía cạnh này, các phương tiện truyền thông rất quan trọng, nhưng không phải là tất cả để tạo thành một xã hội hiện đại. Nhưng chúng ta không thể từ chối mối tương quan không thể tách rời giữa phương tiện truyền thông và xã hội hiện đại. Trong xã hội hôm nay, tiêu chuẩn để đánh giá một xã hội hiện đại là phương tiện truyền thông. Thật vậy, chúng ta thường xem những nước có các phương tiện truyền thông tân tiến là những nước hiện đại, như Nhật Bản, Mỹ, Hàn Quốc, Singapore, v.v. Các phương tiện truyền thông càng phát

triển thì các bình diện khác của đời sống xã hội sẽ được làm cho trở nên dễ dàng.

Tuy nhiên, như chúng ta đã trình bày trong bài chia sẻ tuần trước, phương tiện truyền thông là *phương tiện giao tiếp xã hội*, nên chúng phục vụ con người và giúp họ hiểu nhau. Tự bản chất, phương tiện truyền thông không có cùng đích trong chính nó. Cùng đích [mục đích] của phương tiện truyền thông là phục vụ con người. Nói cách cụ thể hơn, một cái Iphone dù nó có tân tiến đến như thế nào, nếu không có người sử dụng thì nó mãi mãi là vô dụng. Nhưng một cái Iphone bình thường, nhưng có người sử dụng để liên kết với người khác, thì nó trở nên hữu dụng. Như vậy, giá trị của phương tiện truyền thông hệ tại việc chúng được sử dụng đúng với mục đích chúng được làm ra. Khi chúng bị sử dụng sai mục đích, chúng sẽ trở nên có hại hơn là có lợi. Ví dụ, mục đích của nhà sản xuất con dao là để cắt thức ăn hay cắt những vật liệu để nấu ăn. Khi một người dùng con dao để đâm một ai đó thì đã sử dụng sai mục đích nó được làm ra. Và như thế, con dao trở nên dụng cụ giết người hơn là công cụ để giúp chuẩn bị những bữa ăn ngon miệng cho con người. Theo lối suy luận đó, phương tiện truyền thông tự bản chất không kết thúc trong chính nó, nhưng được tạo ra để phục vụ cho nhu cầu xã hội của con người. Theo Đức Thánh Cha Bênêđictô, các phương tiện truyền thông là “một mạng lưới cho việc thông truyền tin tức, cho sự hiệp thông và cho sự cộng tác.”¹ Tóm lại, DOCAT chỉ ra hai mục đích quan trọng của phương tiện truyền thông, đó là phục vụ con người và giúp họ hiểu nhau hơn.

Vì phương tiện truyền thông không kết thúc trong chính mình, nên chúng lệ thuộc vào ý hướng của người sử dụng nó. Nói cách khác, sự hữu dụng [tốt] và tác hại [xấu] của phương tiện truyền thông không hệ tại ở chính chúng, vì tự bản chất, nó không tự hoạt động cách độc lập. Chúng cần người khởi động và vận hành. Vì vậy, tính tốt xấu của phương tiện truyền thông hệ tại “ý hướng” người sử dụng chúng. Ví dụ, con người có thể sử dụng ipad của mình để làm việc hoặc để dùng những chương trình cần thiết để nối kết với người khác [như Zalo, Viber, Messenger, v.v.]. Khi sử dụng với “ý hướng tốt,” thì cái Ipad trở nên phương tiện hữu dụng và chúng ta có thể nói là nó được sử dụng đúng mục đích. Nhưng cũng có người sử dụng Ipad với “ý hướng xấu” để đọc hoặc xem những “điều xấu” – như truyện, hình ảnh, phim xấu, v.v. Lúc đó, Ipad trở nên “vô dụng” vì nó không được sử dụng đúng mục đích của nó. Điều này giúp chúng ta hiểu những lời trong DOCAT: “Phương tiện truyền thông – và những ai cung cấp và phân phối chúng – phải gánh lấy trách nhiệm đạo đức.” Chúng ta thấy, không chỉ những người sử dụng, nhưng ngay cả những người cung cấp và phân phối cũng phải chịu trách nhiệm về mặt đạo đức. Vấn đề ở đây không phải là phương tiện truyền thông làm cho xã hội trở nên hiện đại, nhưng là tinh thần trách nhiệm của những người sử dụng và những người cung cấp và phân phối là yếu tố quyết định tính hiện đại của một xã hội. Vì vậy, vấn đề đào luyện những người sử dụng phương tiện truyền thông là điều quan trọng. Đức Thánh Cha Bênêđictô nói:

¹ Benedict XVI, *Message for the 40th World Communications Day* (28 May 2006).

Đào luyện trong vấn đề sử dụng cách có trách nhiệm và cẩn thận các phương tiện truyền thông giúp chúng ta sử dụng chúng một cách xứng hợp và khôn ngoan. Chúng ta không nên coi thường sự ảnh hưởng của những hình ảnh và ngôn ngữ mà phương tiện truyền thông giới thiệu vào trong xã hội trên tâm trí chúng ta. Bởi vì các phương tiện truyền thông đang kiến tạo một nền văn hóa thịnh hành cho mọi nơi

và mọi người. Vì vậy, chính các phương tiện truyền thông phải thắng vượt bất kỳ cám dỗ nào mà lạm dụng con người, nhất là người trẻ, thay vì theo đuổi ước mơ đào luyện và phục vụ. Theo cách thức này, chúng bảo vệ hơn là ăn mòn kết cấu xã hội xứng hợp với nhân phẩm con người.²

Theo Đức Thánh Cha Bênêđictô, vấn đề cần thiết là đào luyện để sử dụng phương tiện truyền thông cách khôn ngoan và cẩn thận. Tuy nhiên, để sử dụng đúng mục đích các phương tiện truyền thông, DOCAT khuyên những người sử dụng chúng phải “hướng hoạt động của mình vào mục tiêu hỗ trợ sự hiểu biết lẫn nhau.” Những lời này chỉ cho chúng ta thấy mục đích quan trọng của phương tiện truyền thông là “hỗ trợ” sự hiểu biết lẫn nhau. Điều chúng ta cần lưu ý ở đây là chữ “hỗ trợ.” Nói cách cụ thể hơn, phương tiện truyền thông chỉ “hỗ trợ,” chứ không “thay thế” cho sự hiểu biết hỗ tương giữa con người. Khi nói đến “hỗ trợ,” chúng ta nói đến hai loại hỗ trợ: “hỗ trợ mô thể” và “hỗ trợ chất thể.” Hỗ trợ mô thể là loại hỗ trợ “không thể thiếu.” Điều này có nghĩa là nếu không có loại hỗ trợ này thì sự hiểu biết lẫn nhau sẽ không thể xảy ra. Hỗ trợ chất thể là hỗ trợ “có thể thiếu,” tức là không có loại hỗ trợ này, sự hiểu biết lẫn nhau vẫn xảy ra, nhưng trong một vài trường hợp, sự hiểu biết lẫn nhau này có thể bị khiếm khuyết. Đa số cách phương tiện truyền thông thuộc loại “hỗ trợ chất thể,” vì không có chúng, sự hiểu biết lẫn nhau vẫn có thể xảy ra và đôi khi xảy ra một cách tốt đẹp hơn. Thật vậy, trong đời sống thường ngày, chúng ta phải công nhận rằng: sự hiểu biết lẫn nhau nhiều khi trở nên tốt hơn khi nói chuyện trực tiếp mà không thông qua các phương tiện truyền thông. Không ít lần, phương tiện truyền thông gây ra hiểu lầm hơn là hiểu nhau. Nhìn từ khía cạnh này, chúng ta phải khẳng định lại tầm quan trọng của tương quan trực tiếp. Đây là phương thể giúp hiểu nhau hơn. Chỉ khi phương thể trực tiếp này không thể thực hiện được, chúng ta sử dụng phương tiện truyền thông để “hỗ trợ.”

Khi sử dụng phương tiện truyền thông để thúc đẩy sự hiểu biết, DOCAT chỉ ra cho chúng ta ba điểm cần lưu ý. Điểm đầu tiên là chúng ta cần lưu ý đến ưu điểm [điều gì thúc đẩy] và khuyết điểm [điều gì cản trở] của phương tiện truyền thông. Chúng ta có thể đưa ra bốn ưu điểm và bốn khuyết điểm đặc trưng sau của phương tiện truyền thông:

Ưu điểm: Chúng có thể giúp chúng ta nối kết với nhau; thúc đẩy công việc làm ăn; truyền bá nghệ thuật và văn hoá; mang lại tiếng nói cho những người không có tiếng nói.

Khuyết điểm: Chúng có thể làm cho những người có quyền lực lại thêm quyền lực; sử dụng cho việc truyền thông sai lạc và truyền bá hận thù; đồng nhất hoá các nền văn hoá; được sử dụng để thay thế tương quan liên vị.

² Benedict XVI, *Message for the 40th World Communications Day* (28 May 2006).

Ngoài việc lưu ý đến các ưu điểm và khuyết điểm, chúng ta còn phải lưu ý đến mục đích chính yếu trong việc sử dụng phương tiện truyền thông là giúp thăng tiến con người và các mối liên hệ của con người. Khi nói đến thăng tiến con người, chúng ta nói đến việc thăng tiến con người cách toàn diện [thăng tiến trong mọi lãnh vực]. Điều đáng buồn thay là phương tiện truyền thông đang được sử dụng để thăng tiến con người một cách phiến diện, nhất là trên bình diện giải trí hoặc làm cho cuộc sống tiện nghi hơn về vật chất. Còn trên bình diện thiêng liêng, nhất là phương diện luân lý [đạo đức], phương tiện truyền thông đang trở nên một rào cản khó vượt qua cho nhiều người. Mặt khác, phương tiện truyền thông giúp nhiều trong việc thăng tiến các tương quan lành mạnh. Nhưng cũng không ít lần, phương tiện truyền thông tạo ra những tương quan không lành mạnh dẫn đến những đổ vỡ trong gia đình, trong xã hội và trong Giáo Hội.

Điểm cuối cùng chúng ta cần lưu ý là những hướng phát triển mà phương tiện truyền thông đóng góp để phục vụ công ích [như sự trao đổi tự do về thông tin và quan điểm]. Phương tiện truyền thông không chỉ nhằm phục vụ lợi ích cá nhân, nhưng còn phục vụ công ích. Khi nói đến công ích, chúng ta nói đến lợi ích chung của toàn xã hội [nhóm, quốc gia hay nhân loại]. Tùy nhu cầu và cấp độ của công ích mà chúng ta lưu ý đến hướng phát triển và sử dụng phương tiện truyền thông. Ví dụ, nhu cầu của nhóm [quốc gia] là thăng tiến về đời sống thiêng liêng [hoặc công bằng]. Nhu cầu này sẽ định hướng cho việc phát triển và sử dụng phương tiện truyền thông giữa các thành viên trong nhóm. Nhìn từ khía cạnh này, điều quan trọng là chúng ta phải biện phân được nhu cầu của từng cấp độ công ích, vì khi không biết được nhu cầu, chúng ta sẽ không có những định hướng rõ ràng cho việc sử dụng phương tiện truyền thông. Điều này dễ dàng dẫn đến việc lạm dụng hay sử dụng sai mục đích của phương tiện truyền thông.

Giáo Hội đánh giá cao và có cái nhìn tích cực của phương tiện truyền thông trong việc đóng góp cho sự thăng tiến con người, các mối tương quan của con người và phục vụ công ích. Vì vậy, Giáo Hội thiết lập Hội Đồng Giáo Hoàng về Truyền Thông Xã Hội. Hội đồng này được thiết lập năm 1948. Như DOCAT trình bày, Hội đồng này được thiết lập nhằm mục đích nghiên cứu và tìm câu trả lời cho các câu hỏi sau: (1) Làm thế nào đức tin được tuyên xưng một cách thích hợp trên các phương tiện truyền thông? và (2) Làm sao các phương tiện truyền thông có thể được sử dụng “một cách đúng đắn?”

Chúng ta kết thúc bài học hỏi tuần này với những lời sau đây của Đức Thánh Cha Bênêđictô như là bản tóm tắt về việc Giáo Hội đánh giá phương tiện truyền thông như thế nào:

Ước mong nối kết và khuynh hướng truyền thông, điều quá hiển nhiên trong nền văn hoá hôm nay, được hiểu cách tốt nhất như là những lời diễn tả mang tính hiện đại của khát vọng nền tảng và vĩnh cửu của con người để vượt lên trên chính mình và tìm kiếm sự hiệp thông với người khác. Trong thực tế, khi chúng ta mở rộng cõi lòng cho người khác, chúng ta đang hoàn thành nhu cầu sâu xa nhất của chúng ta và trở thành người hơn. Thật vậy, yêu thương là điều mà Thiên Chúa đã thiết lập cho chúng ta. Một cách tự nhiên, tôi không nói về những tương quan chóng qua và nông cạn, tôi nói về một tình yêu chân thật, điều mà được đặt tại trung tâm điểm của giáo huấn mang tính luân lý của Chúa Giêsu: “Người phải yêu mến Đức Chúa,

Thiên Chúa của người hết lòng, hết linh hồn, hết trí khôn và hết sức lực người” và “người phải yêu người thân cận như chính mình” (x. Mc 12:30-31). Trong ánh sáng này, suy tư về tầm quan trọng của những kỹ thuật mới, điều quan trọng là không chỉ tập trung vào những khả năng không thể nghi ngờ của chúng để khuyến khích tương quan giữa con người, nhưng còn tập trung trên phẩm chất của nội dung của những gì được các phương tiện này chuyển tải. Cha muốn khuyến khích mọi người, là những người đang hoạt động tích cực trong môi trường đang nổi lên của truyền thông, dấn thân cho việc khuyến khích một nền văn hoá tôn trọng, đối thoại và tình bằng hữu.³

³ Benedict XVI, *Message for the 40th World Communications Day* (24 May 2009).